

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΕΩΡΙΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Τμήμα Αγρονόμων & Τοπογράφων
Μηχανικών
ΓΕΩΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

NATIONAL TECHNICAL
UNIVERSITY OF ATHENS

Faculty of Rural & Surveying
Engineering

GEONFORMATICS
POST-GRADUATE PROGRAMME

ΜΑΘΗΜΑ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ:

ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ-ΕΙΔΙΚΑ
ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

«ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ
ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΕΡΗΜΩΣΗ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ ΚΡΗΤΗΣ »

Παρουσίαση: Ακριβή Λέκα, MSc Τοπογράφος Μηχ/κός Ε.Μ.Π.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: ΚΑΘ. Κ. ΚΑΣΣΙΟΣ

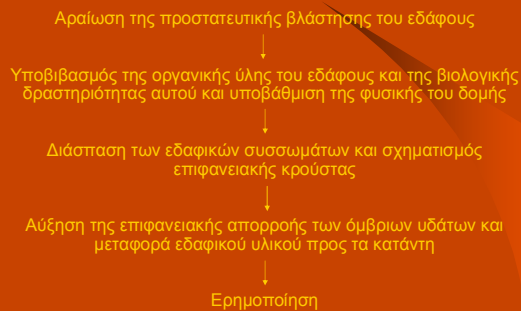
Σκοπός της εργασίας:

- Περιγραφή και έκταση του φαινομένου της ερημοποίησης
- Διερεύνηση του φαινομένου της ερημοποίησης στη περιοχή του δήμου Ιεράπετρας με χρήση μεθοδολογίας προσδιορισμού των Περιβαλλοντικά Ευαίσθητων Περιοχών (ΠΕΠ)

Ερημοποίηση-Απερήμωση

Απερήμωση είναι η υποβάθμιση του εδάφους στις ξηρές, ημίξηρες και ξηρές-ύφυγρες περιοχές ως αποτέλεσμα διάφορων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των κλιματολογικών μεταβολών και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων

Τα στάδια της ερημοποίησης

Τα αίτια εμφάνισης του φαινομένου

- Κλιματολογικές συνθήκες
- Ποιότητα εδάφους
- Υδατικοί πόροι
- Ανθρώπινες ενέργειες
- Η συνεχής αύξηση και εξάπλωση του πληθυσμού
- Η σχετικά μικρή προτεραιότητα που αποδίδεται στην περιβαλλοντική προστασία
- Η άγνοια, τα λάθη και οι φυσικές και προκαλούμενες από τον άνθρωπο καταστροφές (πλημμύρες, ξηρασίες, πυρκαγιές)

Οι συνέπειες της ερημοποίησης

- Μείωση της ανθεκτικότητας του εδάφους στις φυσικές κλιματικές διακυμάνσεις
- Το έδαφος γίνεται λιγότερο παραγωγικό
- Η βλάστηση επηρεάζεται δυσμενώς
- Η υποβάθμιση της γης επιδρά αρνητικά στην ποιότητα και ποσότητα των υδάτινων πόρων
- Μεγάλες οικονομικές επιπτώσεις (παραγωγή τροφίμων)
- Μεγάλο κοινωνικό κόστος (μετανάστευση)

Η παγκόσμια διάσταση του προβλήματος

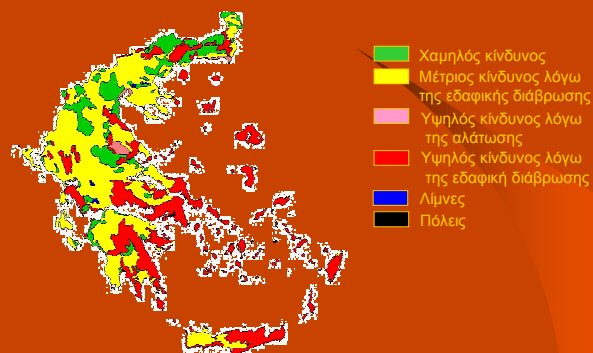
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Εκατομμύρια εκτάρια	Επί τις εκατό ποσοστό %
1.Υποβαθμισμένες αρδευτικές περιοχές	43	0.8
2.Υποβαθμισμένες εκτάσεις με μη αρδευόμενες καλλιέργειες	216	4.1
3.Υποβαθμισμένες εκτάσεις βόσκησης [υποβάθμιση εδάφους και βλάστησης]	757	14.6
4.Εκτάσεις υποβαθμισμένες από την ανθρώπινη δραστηριότητα [1 + 2 + 3]	1016	19.5
5.Υποβαθμισμένες εκτάσεις βόσκησης [υποβάθμιση βλάστησης χωρίς καταγεγραμμένη εδαφολογική υποβάθμιση]	2576	50.5
6.Σύνολο υποβαθμισμένων εδαφών [4+5]	3592	69.5
7.Μη υποβαθμισμένα εδάφη	1580	30.5
8.Συνολική περιοχή αποκλείοντας τις υπερβολικά ξηρές έρημους [6 + 7]	5172	100.0

Η ερημοποίηση στη Μεσόγειο

Χάρτης πιθανού κινδύνου εδαφολογικής διάβρωσης στη Μεσόγειο

Η ερημοποίηση στην Ελλάδα

Χάρτης επικινδυνότητας της ερημοποίησης στην Ελλάδα

Η ερημοποίηση στην Ελλάδα

Φυσικές και κοινωνικές μεταβλητές:

- > Φυσιογραφία
- > Γεωλογία
- > Έδαφος
- > Κλίμα
- > Υδρολογία
- > Βλάστηση
- > Ανθρώπινες παρεμβάσεις

1. Η υπερεκμετάλλευση της φυτικής βιομάζας των επικλινών γαιών
2. Η υπερεκμετάλλευση των υδάτινων πόρων
3. Η αλόγιστη άρδευση που μπορεί να προκαλέσει την αλάτωση των εδαφών
4. Η άναρχη ανάπτυξη δραστηριοτήτων εμπορικού, βιομηχανικού και τουρισμού

Διερεύνηση του φαινομένου ερημοποίησης στη περιοχή μελέτης

Τοπογραφικός χάρτης

Κλίμα

Το κλίμα της περιοχής παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Δείκτης υγρασίας με αρνητικές τιμές
- Μικρό ετήσιο ύψος βροχής
- Υψηλή δυναμική εξατμισοδιαπνοή
- Υψηλές θερμοκρασίες κατά την βλαστητική περίοδο των φυτών
- Μεγάλη ένταση και υψηλή διαβρωτικότητα των βροχοπτώσεων
- Μακρά περίοδο ανομβρίας
- Μέση θερμοκρασία αέρα μεγαλύτερη των 22 °C.

Ανθρώπινες δραστηριότητες

Η οικονομία της περιοχής βασίζεται:

- Πρωτογενή τομέα
Γεωργία (κηπευτικά, φρούτα, λαχανικά, ελαιόλαδο)
Κτηνοτροφία (αιγοπρόβατα ελευθέρως βοσκής)
- Τουρισμό

Ενέργειες που ευνοούν την ανάπτυξη του φαινομένου είναι :

- Υπερεκμετάλλευση του εδάφους λόγω εντατικής καλλιέργειας
- Αδήλωτα ζώα
- Υπερβόσκηση
- Η μη οριοθέτηση ζωνών βόσκησης

Μεθοδολογία χαρτογράφησης των Περιβαλλοντικά Ευαίσθητων Περιοχών (ΠΕΠ) στην απερήμωση

Οι διάφοροι τύποι των ΠΕΠ μπορούν να προσδιοριστούν και να χαρτογραφηθούν με τη χρησιμοποίηση ορισμένων βασικών δεικτών ή παραμέτρων για την αξιολόγηση της ικανότητας εδάφους να αντισταθεί στην περαιτέρω υποβάθμιση ή την καταλληλότητα εδάφους για τους συγκεκριμένους τύπους χρήσεων του.

Κατηγορίες ΠΕΠ

- **Κρίσιμες ΠΕΠ:** Περιοχές ήδη υποβαθμισμένες λόγω κακής χρήσης στο παρελθόν που παρουσιάζουν κινδύνους για το περιβάλλον των γύρων περιοχών
- **Ευαίσθητες ΠΕΠ:** Περιοχές στις οποίες κάθε αλλαγή στη λεπτή ισορροπία μεταξύ φυσικής και ανθρώπινης δραστηριότητας είναι πιθανόν να προκαλέσει απερίμωση
- **Δυνητικές ΠΕΠ:** Περιοχές που απειλούνται από την απερίμωση κάτω από σημαντική κλιματική αλλαγή
- **Μη απειλούμενες περιοχές**

Εφαρμογή μεθοδολογίας στην περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας

Προσδιορισμός Δείκτη Ποιότητας Εδάφους (ΔΠΕ)

- ΜΗΤΡΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
- ΒΑΘΟΣ ΕΔΑΦΟΥΣ
- ΚΛΙΣΗ
- ΥΔΑΤΟΠΕΡΑΤΟΤΗΤΑ
- ΥΦΗ ΕΔΑΦΟΥΣ
- ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΧΑΛΙΚΙΑ

Κατ.	Περιγραφή	Μετασχηματισμός	Βάρος
1	1 Καλό	Βαθύ Αλλούβια, 70-100cm, 1 αποθέσεις	1
2	2 Μέτριο	Μέτριο Σχιστόλιθοι, μικτός φλύσχης, κολλοειδία ασβεστολίθων	1.7
3	3 Φτωχό	Επικό	3
4	4 Πολύ ρηχό	Σκληροί-ασβεστόλιθοι, περιδοίτες <15	4

ΔΠΕ = (υψή*μητρικό υλικό*θραύσματα*βάθος*κλίση*υδατοπερατότητα)^{1/6}

Εφαρμογή μεθοδολογίας στην περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας

Προσδιορισμός Δείκτη Ποιότητας Κλίματος (ΔΠΚ)

➤ ΠΟΣΟΣΤΟ ΒΡΟΧΟΠΤΩΣΗΣ

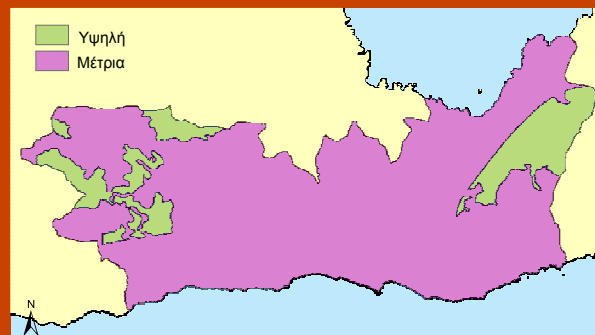
➤ ΞΗΡΑΣΙΑ

➤ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΛΙΤΩΝ ΕΔΑΦΩΝ

$$\Delta \Pi \kappa = (\text{βροχόπτωση} * \text{ξηρασία} * \text{εκθέσεις})^{1/3}$$

Κατ.	Βροχόπτωση (mm)	Βάρος
1	>650	1
2	280-650	2
3	<280	4

Χάρτης Δείκτη Ποιότητας Κλίματος (ΔΠΚ)

➤ Επικρατεί μέτρια ποιότητα κλίματος

➤ Υψηλή ποιότητα κλίματος μόνο στους ορεινούς όγκους

Εφαρμογή μεθοδολογίας στην περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας

Προσδιορισμός Δείκτη Ποιότητας Βλάστησης (ΔΠΒ)

➤ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΠΥΡΚΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΒΛΑΣΤΗΣΗΣ

➤ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΔΑΦΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΦΡΟΣΗ

➤ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΞΗΡΑΣΙΑ

➤ ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΦΥΤΙΚΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ

$$\Delta \Pi \beta = (\text{επικινδυνότητα πυρκαγιάς} * \text{προστασία από διάβρωση} * \text{αντίσταση στην ξηρασία} * \text{φυτοκάλυψη})^{1/4}$$

Κατ.	Βλαύσιμη έκταση	Τύπος βλάστησης	Βάρος
1	Μικρά, αραιά	Ετήσιες σοδιές όπως όσπρια, λαχανικά προϊόντα	1
2	Μέτρια	Οπωροφόρα δέντρα, κλαδοειδή θάμνοι, φρύγανα	1,3
3	Υψηλή	Μεσογειακά μάκισ, ελαιώνες, σκληροφυλλική βλάστηση	1,6
4	Χαμηλή	Πυκνά φυτικά	2

Χάρτης Δείκτη Ποιότητας Βλάστησης (ΔΠΒ)

➤ Στο 73% της περιοχής υπάρχει μέτρια ποιότητα βλάστησης

➤ Χαμηλή ποιότητα στο 23%

Εφαρμογή μεθοδολογίας στην περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας

Προσδιορισμός Δείκτη Ποιότητας Διαχείρισης (ΔΠΔ)

➤ ΤΥΠΟ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

- Γεωργικό έδαφος
- Βοσκότοποι
- Φυσικές περιοχές

➤ ΤΗΝ ΕΝΤΑΣΗ ΧΡΗΣΗΣ

$$\Delta\text{Π}\Delta = (\text{ένταση χρήσης})^{1/2}$$

Κατηγορία	Περιγραφή	Βάρος
1	Χαμηλής έντασης χρήση γης	1
2	Μέτριας έντασης χρήση γης	1,5
3	Υψηλής έντασης χρήση γης	2

Χάρτης Δείκτη Ποιότητας Διαχείρισης (ΔΠΔ)

- Υψηλή ΠΔ στις περιοχές του δικτύου NATURA
- Χαμηλή ΠΔ σε περιοχές εντατικής καλλιέργειας και βόσκησης

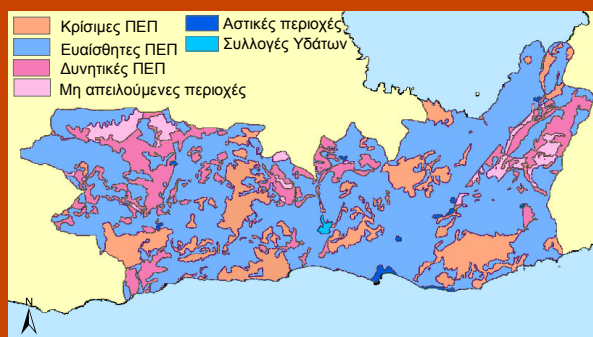
Εφαρμογή μεθοδολογίας στην περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας

Προσδιορισμός του Δείκτη Περιβαλλοντικά Ευαίσθητων Περιοχών (ΔΠΕΠ)

$$\Delta\text{ΠΕΠ} = (\Delta\text{ΠΕ} \cdot \Delta\text{ΠΚ} \cdot \Delta\text{ΠΒ} \cdot \Delta\text{ΠΔ})^{1/4}$$

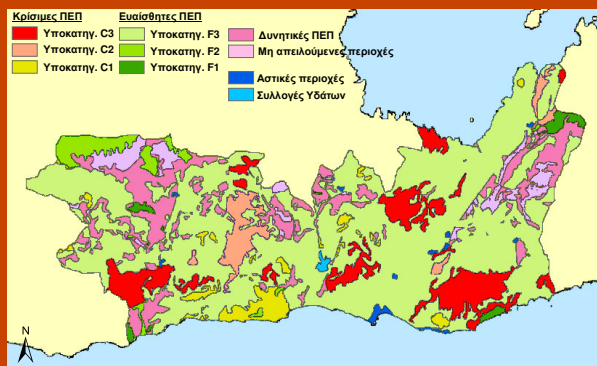
Κατηγορία	Υποκατηγορία	Τιμές ΔΠΕΠ
Κρίσιμη C	C3	>1,53
	C2	1,42-1,53
	C1	1,38-1,41
Ευαίσθητη F	F3	1,33-1,37
	F2	1,27-1,32
	F1	1,23-1,26
Δυνητική P	P	1,17-1,22
Μη επηρεαζόμενη N	N	<1,17

Χάρτης ΠΕΠ στην ερημοποίηση

- Κρίσιμες ΠΕΠ 16.5%
- Ευαίσθητες ΠΕΠ 67.5%
- Δυνητικές ΠΕΠ 12.9%
- Μη απειλούμενες 4.2%

Χάρτης Υποκατηγοριών ΠΕΠ

Συμπεράσματα

- Πρόκειται για ένα φαινόμενο που έχει τις ρίζες του σε πολιτικά και κοινωνικοοικονομικά προβλήματα
- Το φαινόμενο εξελίσσεται με βραδύτητα και παρουσιάζει χρονική και τοπική ασυνέχεια με αποτέλεσμα να μην γίνεται άμεσα αντιληπτό
- Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι απλή, σχετικά οικονομική και μπορεί εύκολα να εφαρμοστεί σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο με τη χρησιμοποίηση των ήδη υπαρχουσών εκθέσεων
- Από την εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας για τη περιοχή μελέτης προέκυψε ότι ο δήμος Ιεράπετρας ανήκει στις περιοχές υψηλού κινδύνου στην ερημοποίηση κυρίως λόγω της εντατικής χρήσης γης και της ποιότητας βλάστησης
- Η περιοχή μελέτης είναι ευαίσθητη στην εμφάνιση του φαινομένου όχι μόνο εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας αλλά και λόγω φυσικών συνθηκών (κλίμα, έντονο ανάγλυφο)

Προτάσεις

- Λεπτομερέστερη διερεύνηση του φαινομένου στην περιοχή
- Απαιτείται συνεχής παρακολούθηση του φαινομένου
- Λήψη τεχνικών μέτρων στον τομέα της γεωργίας που αφορούν κυρίως στην ανάπτυξη των δικτύων άρδευσης, στην αφαλάτωση των εδαφών και αντιδιαβρωτικά έργα
- Πολύ προσεκτική αλλαγή της χρήσης γης των δασικών εκτάσεων
- Λήψη μέτρων περιορισμού των δασικών πυρκαγιών
- Σύμβαση σχεδίου διαχείρισης και εκμεταλλεύσεως των βοσκοτόπων
- Συμβουλευτικά μέτρα προς τους αγρότες για θέματα σχετικά με τον περιορισμό των διαβρώσεων, την εξοικονόμηση αρδευτικού νερού, την αποτελεσματικότητα των αρδεύσεων και την προστασία των υδάτινων πόρων